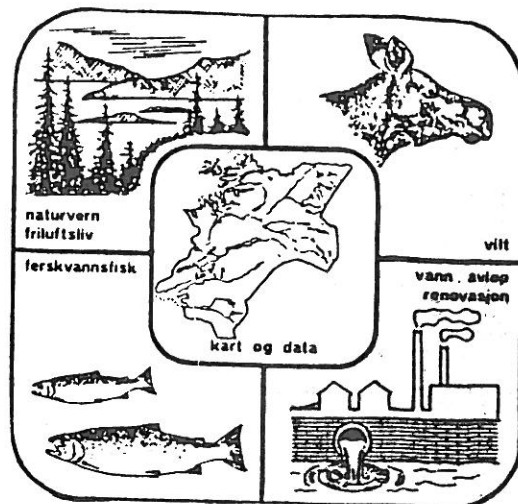
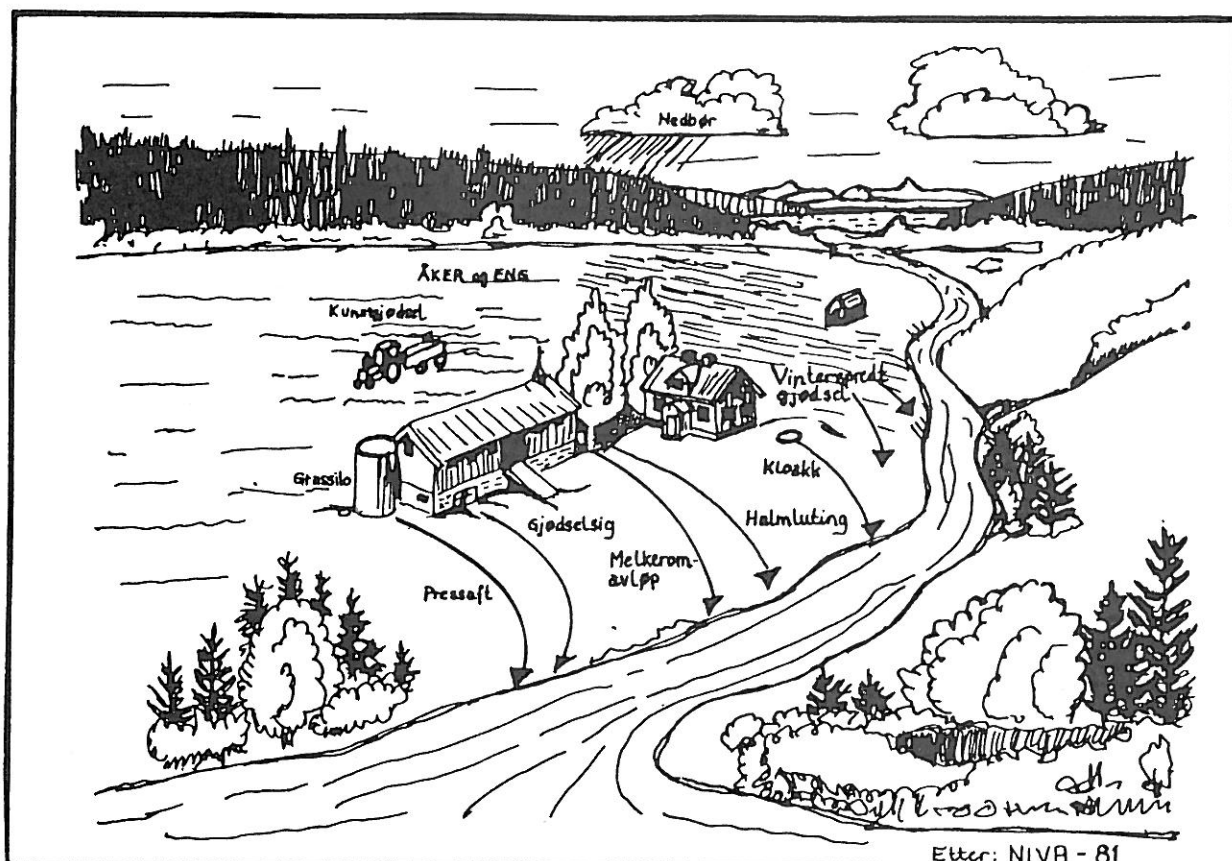

FYLKESMANNEN I NORD-TRØNDELAG
MILJØVERNAVDELINGEN

RAPPORT nr. 1-89

ADMINISTRATIV SAMARBEIDSMODELL FOR ARBEIDET MED LANDBRUKS- FORURENSNING MELLOM YTRE LANDBRUKS- OG MILJØVERNETAT.

FYLKESMANNEN I NORD-TRØNDELAG, MILJØVERNAVDELINGEN

**ADMINISTRATIV SAMARBEIDSMODELL FOR ARBEIDET
MED LANDBRUKSFORURENSNING MELLOM YTRE
LANDBRUKS- OG MILJØVERNETAT**

Av

ASBJØRN TINGSTAD

RAPPORT NR 1 - 1989

STEINKJER, JANUAR 1989

FORORD

Miljøvernavdelinga i Nord-Trøndelag ble høsten 1988 av SFT bedt om å lage en modell/plan for hvordan samarbeidet mellom ytre landbruks- og miljøvernetat kan organiseres og eventuelt formaliseres i arbeidet med landbruksforurensninger, og å lage en plan for hvordan gjensidig kompetanseoppbygging av og informasjon mellom disse etatene kan skje.

Forslag til en slik modell presenteres i denne rapporten. Rapporten er skrevet av Asbjørn Tingstad, som ble engasjert av miljøvernavdelinga til dette prosjektet.

DISPOSISJON.

Kap.1. INNLEDNING / BAKGRUNN	side 1
" 2. MÅLSETTINGER FOR ARBEIDET	" 3
" 3. FRAMTIDIG ANSVARSFORDELING / MODELLER	" 5
Hvordan landbruket har tenkt organisert arbeidet med den nye forskriften	" 5
Forholdet til andre forskrifter	" 6
Samarbeid mellom ytre landbruks- og miljøvernetat	" 7
Fylkesnivå - kommunenivå	" 7
Saksgang	" 7
Forslag til ansvarsfordeling	" 8
Betingelser	" 10
" 4. TILTAK SOM BØR GJENNOMFØRES.	" 11
4.1. Kompetanseoppbygging	" 11
4.2. Overvåking / informasjon	" 13
4.3. Informasjonsflyt mellom etatene	" 15
4.4. Evaluering underveis	" 16

Kap 1. INNLEDNING / BAKGRUNN.

SFT har igangsatt et prosjekt som tar sikte på å utvikle en modell for gjensidig opplæring og samarbeid mellom de ytre landbruks- og miljøvernetater i arbeidet mot landbruksforurensning. Miljøvernavdelinga i Nord-Trøndelag er engasjert for å utføre dette arbeidet.

Begrunnelsen for at prosjektet settes i verk, er den besøksrunden SFT foretok til alle miljøvernavdelingene i 1987. På denne besøksrunden og på møter med de fylkesvise informasjonsutvalgene ble problemstillinger som samarbeid/koordinering/kontakt mellom landbruksetat og miljøvernetat tatt opp til diskusjon.

Konklusjonene fra denne besøksrunden var bl. a. at:

- samarbeidet mellom de ytre landbruks- og miljøvernetater bør formaliseres
- det er stort behov for kompetanseoppbygging og informasjon om landbruksforurensning i ytre landbruks- og miljøvernetat

Handlingsplanen mot landbruksforurensning avsluttes i 1988. Kontaktgruppen for handlingsplanen mente det var viktig å vurdere om/hvordan handlingsplanen bør videreføres. Som en del av dette arbeidet ble det innhentet opplysninger fra de ytre landbruks- og miljøvernetater på framtidig arbeidsdeling og organisering av arbeidet med landbruksforurensninger.

Det ble gjennomført besøksrunder i alle miljøvern-avdelingene, deltakelse på alle regionale informasjonsutvalgsmøter og spørreskjema sendt til alle fylkeslandbrukskontor.

Et av de spørsmål som ble stilt, var hvordan samarbeidet mellom miljøvernavdelingen og landbruksetaten i fylket fungerer.

For de fleste fylkers vedkommende oppsummeres det med at det er et utstrakt samarbeid i punktutslippsaker, og at informasjonsutvekslingen fungerer relativt bra. Særlig ble det påpekt at info-utvalgene fungerer bra. Felles for de fleste fylker er likevel at ting kan bli bedre, bl.a. at samarbeidsrutinene formaliseres nærmere og at gjensidig kompetanseoppbygging og informasjonsutveksling oppprioriteres.

Den alvorlige forurensningssituasjonen i våre vassdrag, og spesielt forurensningen av Skagerak eksponert ved algeoppblomstringene, har medført at Landbruksdepartementet har funnet det nødvendig å trappe opp tiltakene mot landbruksforurensninger.

1. september 1988 trådte en ny forskrift om tilskott og lån til tekniske miljøtiltak i landbruket i kraft. Ved jordbruksavtalen 1988 ble det bestemt å slå sammen tilskottene til bygging av gjødsellager og til bygging av

pressaftanlegg og låvetørkeanlegg. Videre ble det bestemt at det også skal kunne gis støtte til tekniske tiltak for å hindre erosjon og arealavrenning.

Miljøverndepartementet har bebudet at de nye forskriftene om lagring og spredning av husdyrgjødsel og for anlegg, drift og vedlikehold av planeringsfelt vil bli gjort gjeldende i løpet av 1989.

Opptrappingen av arbeidet for å redusere forurensningene fra landbruket, som de nye forskriftene legger opp til, vil stille krav til nye samarbeidsformer og nye måter å arbeide med disse sakene på.

Det igangsatte prosjektet tar sikte på å utvikle og beskrive en modell for gjensidig opplæring og samarbeid i forbindelse med behandlingen/organiseringen av arbeidet med de nye forskriftene.

Kap 2. MÅLSETTINGER FOR ARBEIDET.

Utgangspunktet for et samarbeid mellom miljøvern- og landbruksetatene må være at både Miljøverndepartementet og Landbruksdepartementet begge i overveiende grad er departementer som driver naturressursforvaltning.

Det bør derfor formuleres som mål at et samarbeid på sikt skal sikre en mer ensartet mål og problemforståelse for hele det felles miljø- og naturressursrelaterte forvaltningsområdet.

Dette prosjektet er et delprosjekt som tar for seg den delen som angår forurensninger fra landbruket. Det er viktig at det blir laget forslag for hvordan samarbeidet kan formaliseres også på de andre områdene det er naturlig at miljøvern- og landbruksetatene samarbeider, slik at hele miljøvernavdelingens samarbeid med landbruksetaten blir formalisert og koordinert.

Målsettingene med dette prosjektet er kort formulert:

- å utvikle og beskrive en modell for gjensidig opplæring og samarbeid mellom landbruks- og miljøvernforvaltningen på fylkesnivå i arbeidet med landbruksforurensninger.

Det er temaene

- husdyrgjødsel
- silopress-saft og
- bakkeplanering som er vektlagt i prosjektet.

Dette ut fra at det er disse temaene lovverket pålegger fylkesmannen å føre tilsyn med. Et tema som f.eks. plantevernmidler er ikke fylkesmannen pålagt oppgaver i forhold til. I dag utfører miljøvernavdelingene det praktiske arbeidet ved å håndheve følgende forskrifter:

- Forskrifter om silopresssaft av juni 1982
- Forskrifter om lagring og spredning av husdyrgjødsel av januar 1980
- Forskrifter om utslipp av skyllevann fra halmlutingsanlegg av juli 1985

Forskriftene omhandler primært punktutslipp, og derfor har miljøvernavdelingenes kontrollinnsats vært rettet mot disse.

Forskriften om utslipp av skyllevann fra halmlutingsanlegg er lite aktuell etter hvert som tørrluting er blitt den dominerende behandlingsmåten for halm.

Arealavrenning er et problemområde det er forsket lite på. Forhåpentligvis vil det de nærmeste årene komme resultater som vil belyse problemene nærmere og som vil gi grunnlag for å vurdere hvordan dette området skal tas opp i forurensningssammenheng. Trolig kommer de største forurensningene fra landbruket fra arealavrenning, et forhold som blir enda tydeligere etter hvert som punktutslippene tettes. I framtida vil dette måtte medføre

at satsningen må vris mere over fra punktutslipp til tiltak mot arealavrenning.

Ut fra dette er det mange og gode grunner for at nåværende organisasjon og forvaltning av miljøverntiltakene blir gjennomdrøftet på nytt. Nåværende ordning er spesielt oppbygd for å ta seg av punktutslippene på en effektiv måte.

En samarbeidsmodell bør legge vekt på:

- at brukeren settes i sentrum ved at han/hun får klar og entydig informasjon, og at det skal være lett for brukeren å forstå og handle etter de rådene som blir gitt
- at tiltak i landbruket blir sett i en sammenheng, ved at hensyn til forurensning, naturvern, friluftsliv, vilt og fisk etterhvert blir sett mere under ett, og at denne informasjonen blir bedre samordnet
- at samfunnets ressurser blir brukt best mulig, ved at det legges opp til enklest mulig saksbehandling, og ved at samme arbeid ikke blir utført parallellt av to etater

Kap.3 FRAMTIDIG ANSVARSFORDELING / MODELLER.

Landbruksdepartementet har fastsatt ny forskrift til tilskott til tekniske miljøtiltak i landbruket. Forskriften tredde i kraft fra 1. september 1988. Bakgrunnen var at forurensningssituasjonen generelt i våre vassdrag er alvorlig og spesielt forurensningen av Skagerak.

Det har gjort det nødvendig å iverksette nye virkemidler tidligere enn planlagt.

Gjennom denne nye forskriften er tilskottene til bygging av gjødsellager og til bygging av pressaftanlegg og låvetørkeanlegg slått sammen. Videre at det skal kunne gis støtte til tekniske tiltak for å hindre erosjon og arealavrenning, og til bygging av anlegg for rensing av husholdningskloakk og avløp fra melkerom.

Hensikten med å slå sammen disse tilskottsordningene i en felles forskrift er bl.a. å legge forholdene til rette for finansiering av tekniske miljøtiltak som er av avgjørende betydning for å nå de mål som settes for reduksjon av landbruksforurensningene, og å legge forholdene til rette for en rasjonell planlegging og forvaltning av tilskott og lån til tekniske miljøtiltak.

Den nye forskriften legger opp til at alle tekniske miljøtiltak på bruket skal ses samlet og at det skal tas stilling til hvilke tiltak som gir den største forurensningsbegrensende effekt.

Det er en forutsetning at tilskott og lån av alle prioriterte tiltak gjennomføres og at det ikke er forurensningskilder av betydning på bruket når tilskottet utbetales.

Gjennom denne nye forskriften er landbrukets engasjement i arbeidet med forurensning samlet i en forskrift, der forskriften angir hvordan arbeidet skal gjennomføres. For å formalisere samarbeidet mellom den ytre landbruks- og miljøvernetat bør det tas utgangspunkt i den nye forskriften. I det videre vil jeg prøve se på hvordan miljøvernavdelingene kan samarbeide med landbruksetaten i arbeidet med gjennomføringa av den nye forskriften.

HVORDAN LANDBRUKET HAR TENKT ORGANISERT ARBEIDET MED DEN NYE FORSKRIFTEN.

Det er tenkt nedsatt en styringsgruppe på fylkesnivå. I Nord-Trøndelag består denne gruppa av representanter fra fylkeslandbrukskontoret, miljøvernavdelingen og fra næringsorganisasjonene. Denne styringsgruppa prioriterer hvilke områder i fylket som skal prioriteres ved fordeling av midlene dersom pågangen av midler blir større enn tilgangen. Videre vil denne gruppa ha en samordningsfunksjon i forhold til de lokale aksjonsgruppene, og vil kunne utarbeide retningslinjer for frister for ulike tiltak i ulike områder og for hvilke tiltak som bør prioriteres høgst.

I hver kommune nedsettes lokale aksjonsgrupper. Denne aksjonsgruppen prioriterer hvordan arbeidet skal gjennomføres på kommunenivå, ved å lage en lokal handlingsplan med prioritering av områder i kommunen og prioritering av aktuelle tiltak. En slik handlingsplan vil også inneholde tempoplan for gjennomføring av tiltak, avklaring av ressursbehov for gjennomføring av handlingsplanen og en avklaring av hvilke ressurser som disponeres lokalt og forslag til hvordan ressurser utover dette skal skaffes til veie.

De forskjellige kommunene står nokså fritt i hvem de vil ha med i en slik lokal aksjonsgruppe og hvordan den lokale handlingsplanen bør utformes.

Etter at aksjonsgruppen har satt opp sine prioriteringer, vil bruk for bruk bli gått igjennom etter prioritetslisten. Det vil bli utarbeidet et sentralt registreringsskjema som skal benyttes ved registreringer på det enkelte bruket. Det vil også bli utarbeidet et standard opplegg for denne gjennomgangen slik at en noenlunde ens praksis etableres i alle kommuner.

Med utgangspunkt i registreringene settes opp en samlet tiltaksplan for hvert enkelt bruk. Hovedplanen skal omfatte delplaner for hvert enkelt tiltak. Videre skal det settes opp en tempoplan for gjennomføring av tiltakene, bl.a. ut fra en kostnads-/nytte-vurdering. Omfanget av investeringene skal holdes innenfor en driftsøkonomisk forsvarlig ramme. Bare tekniske miljøtiltak, d.v.s. tiltak som går direkte på å begrense forurensningene, kan tas med i tilskotts- og lånegrunnlaget etter den nye ordningen.

Det settes som en forutsetning for tilskott og lån at alle prioriterte tiltak skal gjennomføres og at det ikke er forurensningskilder av betydning på bruket når tilskottet utbetales.

FORHOLDET TIL ANDRE FORSKRIFTER.

Endelig forskrift for lagring og spredning av husdyrgjødsel og forskrift om bakkeplanering er ennå ikke kommet. Når disse foreligger er det intensjonen at disse fra landbruksetatens side skal koordineres i forhold til den prosedyren som er beskrevet for den nye forskriften. Det vil bety at det forutsettes at kravene til spredeareal m.v. innarbeides i tiltaksplanene for hvert enkelt bruk, og at tiltaksplanene normalt skal inneholde vekstskifte- og gjødslingsplan for bruket. Det kan også være aktuelt å etablere vegetasjons- og randsoneløper som ledd i tiltak mot arealavrenning og erosjon.

Nytt i den nye forskriften er at også renseanlegg for husholdningskloakk kan tas med i samlet plan for tekniske miljøtiltak på bruket når det er nødvendig å redusere denne forurensningskilden, og det ikke gis mulighet for tilknytning til kommunalt anlegg eller tilsvarende. Det er en forutsetning at delplanen for renseanlegget kan godkjennes av de kommunale myndigheter.

SAMARBEID MELLOM YTRE LANDBRUKS- OG MILJØVERNETAT .

Den nye forskriften omfatter hele det spekteret som miljøvernavdelingene har samarbeidet med landbruket om tidligere når det gjelder arbeidet med landbruksforurensning, når de nye husdyrgjødsel- og bakkeplaneringsforskriftene trekkes inn i det samme opplegget. Ved å formalisere et samarbeid om gjennomføringen av den nye forskriften, skulle behovet for formalisert samarbeid på denne sektoren være godt nok dekket.

FYLKESNIVÅ - KOMMUNENIVÅ.

Etter den nye forskriften om tekniske miljøtiltak i landbruket, er det de lokale landbrukskontorene som skal stå for gjennomføringen av registreringene, og for en stor del også av planleggingen.

I utgangspunktet mener jeg det er positivt at disse oppgavene flyttes fra fylkesnivå og til kommunenivå.

- mange flere personer blir trukket inn i arbeidet, noe som gir mulighet for større effekt i arbeidet
- det blir lettere for brukerne å forholde seg til folk de kjenner (og kanskje har større tillit til)

Jeg tror også det er riktig at det er landbrukskontorene som tar seg av disse oppgavene på kommunenivå. Mange kommuner holder i dag på å bygge opp en miljøvern-kompetanse gjennom prosjektet " miljøvern i kommunen". Enkelte landkommuner er forespurt om å prøve ut modeller for samarbeid mellom den kommunale miljøforvaltning og den statlige landbruksforvaltning, der bl.a. landbruksforurensning er et av de aktuelle samarbeidsområdene. Det vil være viktig at de kommunale miljøvernlederne blir med i de lokale aksjonsgruppene, men å trekke dem sterkere inn i dette arbeidet enn som så, vil være uaktuelt med den begrensa kapasitet som foreløpig finnes på miljøvernsektoren i kommunene.

SAKSGANG.

I arbeidet med landbruksforurensninger bør saksgangen ideelt sett være :

1. Overvåking.
2. Informasjon.
3. Planlegging.
4. Finansiering/gjennomføring.
5. Kontroll.

Noe av kritikken mot dagens opplegg, er at kontrollen kommer for tidlig inn i systemet (som pkt. 2 eller 3), noe som kan skape unødvendige konflikter og negative holdninger.

Når det skal foreslås samarbeidsordninger, er det viktig å klart definere ansvarsområdene til de ulike etatene, slik at det ikke blir noen flytende grenser. Det vil bare skape uklarhet og forvirring i forhold til brukerne og andre. Et samarbeid kan bare utvikles innen rammen av klar ansvarsfordeling.

Vil også peke på at samarbeid ikke betyr enighet i ett og alt. Innenfor et samarbeid må det være legalt at hver av partene offentlig går ut med sitt syn og evt. markerer uenighet med den annen part. Men dette bør bare skje der det er stor faglig uenighet, uenighet på enkeltsaker, saksbehandling etc. må avklares innad.

Når det er sagt, virker det i dag som at landbruks- og miljøvernmyndighetene i større grad enn tidligere har sammenfallende syn når det gjelder arbeidet med landbruksforurensninger.

FORSLAG TIL ANSVARSFORDELING.

1. OVERVÅKING.

Miljøvernavdelinga har ansvar for å foreta vassdragsregistreringer for å registrere tilstanden i de enkelte vassdragene. Disse registreringene brukes som grunnlag for å prioritere innsatsen til de mest belastede områdene og for å kunne måle effekten av de tiltakene som blir iverksatt.

2. INFORMASJON.

Informasjonsformidling er et felles ansvar mellom landbruks- og miljøvernetatene. I tillegg til at det bør utarbeides et skoleringsopplegg ovenfor de som skal foreta registreringene på de enkelte bruk, bør det utarbeides et informasjonshefte som deles ut til hver enkelt bruker ved besøk på bruket. Et slik hefte bør inneholde:

- informasjon om målsettingene med arbeidet mot landbruksforurensninger
- informasjon om tilstanden i de ulike områdene
- orientering om saksgang, aktuelle forskrifter, reaksjonsmåter o.l.
- oversikt over finansieringsmuligheter ved forbedringer
- kort om kriterier for bedømming av forurensnings-tilstanden på bruket og aktuelle utbedringsmetoder

Det er under utarbeidelse et standard registreringsskjema som skal benyttes når situasjonen på hvert enkelt bruk skal registreres. Det skulle være unødvendig at miljøvern-avdelinga får oversendt dette skjemaet, da det blir for omfattende i forhold til behovet. I stedet bør hvert landbrukskontor med jevne mellomrom - f.eks. hvert halvår - sende miljøvern-avdelinga en statusrapport for registreringsarbeidet. Dette kan være et enkelt skjema der det for hvert enkelt besøkt bruk krysses av for hvilke forurensningskilder som ble registrert på bruket. Dersom det f.eks. ikke ble registrert feil eller mangler ved gjødselslageret eller silopressanlegget, kan miljø-

vernavdelinga i neste omgang foreta kontroll av disse anleggene. Finner miljøvernavdelinga feil eller mangler får landbrukskontoret beskjed om dette, slik at utbedring av disse feilene kan innarbeides i tiltaksplanen for bruket.

For å skolere de som skal foreta registreringene best mulig, og for å sikre best og mest mulig ensartet registrering, bør det delta folk både fra fylkeslandbrukskontoret og miljøvernavdelingen i starten på registreringsarbeidet. Dette kan gjennomføres ved at de som skal foreta registreringene for f.eks. 3 - 4 - 5 kommuner samles og sammen besøker enkelte utvalgte bruk. Problemer knyttet til registreringsarbeidet kan da diskuteres underveis, samtidig som aktuelle tiltak og den innbyrdes prioritering mellom disse kan diskuteres.

Denne fasen av arbeidet tror jeg blir svært viktig for resultatet, og det må sikres at de tiltak som blir foreslått tilfredsstillende de krav miljøvernmyndighetene stiller for godkjenning.

3. PLANLEGGING.

Med utgangspunkt i registreringene skal det foretas en prioritering av aktuelle tiltak på bruket og settes opp en tempoplan for gjennomføringen av prioriterte tiltak. Forskriften legger opp til at det skal utarbeides delplaner for alle aktuelle tiltak før søknad om lån/tilskudd skal sendes inn, men det er åpnet for at det er tilstrekkelig med kostnadsoverslag for lavt prioriterte tiltak. Kravet til delplaner for alle aktuelle tiltak kan forsinke gjennomføringen av forskriften, da en av flaskehalsene for å kunne gjennomføre forskriften vil bli planleggingskapasiteten.

Planlegging av aktuelle tiltak er landbruksetatens ansvar. Målsettinga må være at mest mulig av planleggingsarbeidet kan gjennomføres på kommunenivå, men jeg tror likevel at en av de store begrensningene i dette arbeidet vil bli planleggingskapasiteten på fylkesnivå. Muligens kan dette til en viss grad løses ved i langt større grad enn tidligere å benytte private planleggere.

En svært viktig målsetting for arbeidet med disse planene må være at planene tilfredsstillende de krav miljøvernmyndighetene stiller. Brukere som gjennomfører tiltak som planen foreskriver, men som ved kontroll fra miljøvernavdelinga likevel får pålegg om utbedringer, vil komme i en vanskelig situasjon.

Ved at miljøvernavdelinga deltar ved oppstarten av registreringsarbeidet, som beskrevet tidligere, vil en i stor grad unngå en slik situasjon. I tillegg til dette, tror jeg det ville vært fornuftig at landbruksetaten og miljøvernetaten kom sammen og diskuterte enkelte planer når de første blir ferdig. Da kunne en komme fram til en felles holdning til hvordan planene skal utformes, og til hvilke tiltak som tilfredsstillende de krav som er satt.

Ut over dette skulle det ikke være nødvendig at miljøvernavdelingen fikk de ulike planene tilsendt.

Det miljøvernavdelingen må ha, er en oversikt over de frister som er satt for utbedringer på det enkelte bruk, dette som grunnlag for å kunne gjennomføre kontroll av tiltakene m.h.p. forurensninger. Kontroll m.h.p. utbetaling av lån og tilskott foretas av landbruksetaten.

4. GJENNOMFØRING / FINANSIERING.

Det er landbruksmyndighetens ansvar å gi opplysninger om og behandle søknader om lån og tilskott.

Miljøvernavdelinga kommer inn bare der det er aktuelt å bruke fondsavsetninger avsatt til miljøtiltak.

Gjennomføring av aktuelle tiltak er brukerens ansvar.

5. KONTROLL.

Ferdiggodkjenning og etterkontroll foretas etter at fristen for utbedringer er løpt ut. Landbruksmyndighetene godkjenner i forhold til utbetaling av lån og tilskott, mens miljøvernavdelingen godkjenner i forhold til forurensningsloven.

På kontrollen bør den som har foretatt planleggingen være med, og planen være tilgjengelig, for å kunne bedømme de utførte tiltak i forhold til planen.

Dersom tiltak ikke er gjennomført eller utilfredsstillende gjennomført, fastsetter fylkesmannen frist for utbedring og evt. ilegger forurensningsgebyr for det tilfelle at frist ikke overholdes.

BETINGELSER.

Betingelser for å kunne gjennomføre en slik skissert saksgang vil bl.a. være:

- at landbrukskontorene får øket sin kompetanse på forurensningsspørsmål
- at planleggingskapasiteten i landbruket økes, enten ved at fylkeslandbrukskontorene eller landbrukskontorene øker sin planleggingskompetanse eller ved at den private veiledningstjenesten/private planleggere trekkes inn i arbeidet
- at miljøvernavdelingene bruker større ressurser på overvåking og på utadrettet informasjonsarbeid, og at de aktivt bidrar til prioritering av arbeidet i den enkelte kommune og i fylket som helhet
- at miljøvernavdelingene tilpasser sin kontrollvirksomhet til arbeidet i kommunene, ved at førstegangskontrollen legges til bruk det allerede er foretatt registreringer på
- at informasjonsflyten mellom etatene bedres
- at arbeidet med den nye forskriften fortløpende blir vurdert/evaluert av sentralmyndighetene (SFT og LD).

Skal komme nærmere inn på disse punktene i neste kap..

Kap 4. TILTAK SOM BØR GJENNOMFØRES.

4.1. KOMPETANSEOPPBYGGING.

Målsettinga med kompetanseoppbygginga må hovedsaklig være å prøve utvide de flaskehalsene vi kan ane vil oppstå i arbeidet med gjennomføringa av de nye forskriftene. De vil finnes på alle nivå.

Sentralt:

Foruten koordinering og evaluering av det arbeidet som foregår i fylkene, bør sentralmyndighetene ha spisskompetansen innen landbruk og forurensning. Det virker idag som det mangler mye kunnskap på problematikk som knytter seg til arealavrenning. På dette feltet bør det forskes mere, og tilgjengelige forskningsresultater fra andre land bør distribueres til fylkene.

Fylkesnivå:

Når det skal stilles mål for kompetanseoppbygging innen fylkene, mener jeg det først er viktig å påpeke at både fylkeslandbrukskontorene og miljøvernavdelingene begge er statlige etater. To statlige etater bør kunne samarbeide på en slik måte at særlig overlapping ikke skulle være nødvendig. Som utgangspunkt bør derfor fylkeslandbrukskontorene ha kompetansen innen landbruk, mens miljøvernavdelingene bør ha kompetansen når det gjelder forurensning.

Gjennom samarbeid i de fylkesvise styringsgruppene, samarbeid om informasjonsmateriale og samarbeid om kurs for landbrukskontorene (omtalt i neste avsnitt), tror jeg etatene vil få tilstrekkelig kjennskap til synspunktene og målsettingene til hverandre.

Når det gjelder å øke miljøvernavdelingenes kompetanse innen landbruksforurensning, har jeg tidligere omtalt behovet for å få tilgang til de forskningsresultatene som er tilgjengelige både fra Norge og fra utlandet.

Slik jeg har beskrevet ansvarsfordelingen i arbeidet med gjennomføringa av den nye forskriften, er det miljøvern-avdelingas ansvar å drive overvåking for å registrere forurensningstilstanden i fylket. Dette som grunnlag for prioritering av arbeidet, oppsetting av målsettinger og for måling av effekter av igangsatt tiltak. Det er behov for større kompetanse når det gjelder overvåkingsmetodikk, særlig for å få utarbeidet et opplegg som kan gi pålitelig registrering av effekter. Jeg tror dette er viktig for å kunne evaluere resultatene av arbeidet med de nye forskriftene, og for å kunne vurdere hvordan arbeidet mot landbruksforurensninger skal føres videre etter at fasen med tiltaksplaner på de enkelte bruk er sluttført. Også når det gjelder målsettinger er det behov for større kunnskaper, særlig når det gjelder arbeidet med å få redusert utslippene av nitrogen.

Jeg har ikke grunnlag for å uttale meg om behovet for kompetanseoppbygging på landbruksektoren, men en av flaskehalsene i systemet synes å bli planleggingskapasiteten på fylkeslandbrukskontoret. Muligens finnes det muligheter for rasjonalisering av arbeidet ved i større grad å ta i bruk EDB og bruk av typetegninger. Andre muligheter er å øke planleggingskompetansen på landbrukskontorene slik at færre saker går til fylkeslandbrukskontoret, eller at planleggingen i større grad overlates til private planleggere. Velges noen av de siste løsningene, må det følges opp med informasjon, slik at det sikres at de planene som blir utarbeidet tilfredstiller de krav som stilles også fra miljøvernssiden.

Jeg mener det i hovedsak er SFTs ansvar å sørge for nødvendig kompetanseoppbygging innen miljøvernssiden, på samme måte som Landbruksdepartementet bør ha det ovenfor fylkeslandbrukskontorene.

Kommunenivå:

Har tidligere påpekt at den aktuelle etaten på kommunenivå i arbeidet med den nye forskriften er landbrukskontorene. Det vil være landbrukskontorene som vil få den store arbeidsbelastningen ved at de skal stå for registreringene, planleggingen og hjelp til finansieringene.

Jeg tror det er på dette nivået behovet for kompetanseoppbygging er størst.

For å sikre at registreringsarbeidet blir gjennomført best mulig og mest mulig ensartet, bør det utarbeides et kursopplegg for de som skal gjennomføre registreringene i kommunene. Slike kurs kunne gå over 2 - 3 dager, og samle de som skal stå for registreringene i 3 - 4 kommuner hver gang.

Fylkeslandbrukskontorene bør ha ansvaret for at slike kurs blir holdt, og opplegget kunne f.eks. være:

1.dag: INNFØRING.

Tar opp:

1. Forurensning fra landbruket. (Mva.)
 - årsaker, virkning,omfang
2. Bestemmelser/forskrifter.
 - forskrift om tilskott og lån til tekniske miljøtiltak
 - organisering av arbeidet, saksgang, lokale aksjonsplaner (Flk.)
 - forurensningsloven (Mva.)
 - forskrifter om silopressaft,lagring og spredning av husdyrgjødsel, anlegg, drift og vedlikehold av planeringsfelt
 - retningslinjer (Flk.)
 - husdyrgjødsel, gjødsellager, pressaft, planeringsfelt, byggeforskrifter, typetegninger o.l.
 - pelsdyranlegg der dette er aktuelt (Flk.)
 - avløpsanlegg (Mva. evt. teknisk etat i kommunen)

3. Gjennomføring av registreringene.
 - utfylling av registreringsskjemaet (Flk.)
 - praktisk kontrollarbeid (Mva.)
4. Planlegging.
 - aktuelle utbedringsmetoder (Flk.)
 - driftsplaner / gjødselsplaner (Flk.)
 - avløpssystemer (Mva. evt. tekn.etat)
 - muligheter for fellesløsninger (Flk./ Mva.)
 - tiltaksplaner, tempoplaner, prioritering av tiltak (Flk./ Mva.)
5. Aktuelle finansieringsordninger / søknader om tilskott og lån. (Flk.)
6. Kontroll
 - i forhold til utbetaling av tilskott og lån (Flk.)
 - i forhold til forurensningsloven (Mva.)

2.dag: BESØK PÅ UTVALGTE BRUK.

Landbrukskontoret finner fram til utvalgte bruk med ulik driftsform, slik at flest mulig aktuelle problemstillinger kan belyses/diskuteres. Folk fra miljøvernavdelingene og fylkeslandbrukskontorene deltar.

3.dag (evt. 2.dag): OPPSUMMERING.

Diskutere aktuelle tiltak og lage forslag til tiltaksplan og tempoplan for de brukene som ble besøkt 2.dag.

. - .

Dette kursopplegget er innrettet mot registreringsfasen av arbeidet. Når det gjelder planene som blir utarbeidet, bør styringsgruppen på fylkesplan diskutere gjennom noen av de planene som blir sendt inn til fylkeslandbrukskontoret sammen med søknadene om tilskott og lån. Styringsgruppen må på grunnlag av dette vurdere om det er nødvendig å følge opp med informasjon til landbrukskontorene. For miljøvernavdelingene er det svært viktig at tiltaksplanene for de enkelte bruk blir best mulig, da brukeren vil komme i en vanskelig situasjon dersom etterkontrollen avdekker feil/mangler ved anleggene sjøl om brukeren har fulgt tiltaksplanen som er utarbeidet. Jeg tror likevel ikke det er riktig at tiltaksplanene skal oversendes miljøvernavdelingene, da dette kan oppfattes som en forhåndsgodkjennelse av aktuelle tiltak.

4.2. OVERVÅKING / INFORMASJON.

Under gjennomgang av saksgangen i kap.3, påpekte jeg at kontroll bør komme sist, etter at tiltaksplanene er iverksatt. For å få til en slik saksgang, og uten at kontrollaktiviteten trappes ned i en overgangsfase, er det tidligere foreslått at førstegangskontrollene legges til bruk det er foretatt registreringer på. Ved at landbrukskontorene sender miljøvernavdelinga regelmessige statusrapporter over arbeidet, der det blir krysset av for de forurensningskilder som er registrert på bruket, kan kontrollvirksomheten koordineres med det pågående arbeidet. Koordineringen vil skje ved at miljøvernavdelinga foretar kontroll av de anlegg som det ikke er funnet feil eller

mangler ved, mens anlegg med feil og mangler blir kontrollert etter at tiltak i medhold av tiltaksplanen skal være utført. Blir det funnet feil og mangler ved kontrollen som ikke er registrert av landbrukskontoret, sendes melding om dette dit, slik at utbedringer kan innarbeides i tiltaksplanen for bruket. En slik koordinering tror jeg er en forutsetning for at arbeidet med den nye forskriften om miljøtiltak i landbruket kan gjennomføres slik jeg har skissert.

Klager og stikkprøvekontroller må foretas uavhengig av at arbeidet med førstegangskontroller koordineres til arbeidet med gjennomføringa av forskriften om tekniske miljøtiltak i landbruket.

Hvordan allerede gitte pålegg skal koordineres med det arbeidet som skal gjøres i medhold av den nye forskriften er uklart. En mulig måte å samkjøre dette på, er å endre allerede gitte pålegg til pålegg om å få utarbeidet tiltaksplaner for disse brukene. Dersom dette er aktuelt, må det vurderes om det for tiltak som påleggene omfatter skal settes strengere tidsfrister for gjennomføringen.

Har tidligere nevnt behovet for informasjon til landbrukskontorene når de skal starte med registreringene, og at miljøvernavdelingene sammen med fylkeslandbrukskontorene bør utarbeide et informasjonshefte som sendes brukerne.

Mye av miljøvernavdelingenes arbeidsinnsats i arbeidet mot landbruksforurensninger er brukt til kontrollvirksomhet. Effektene av dette arbeidet er det kanskje ikke lett å vurdere, men det er slik at feilprosenten på de kontrollerte anleggene fortsatt holder seg høy. Jeg tror det er nyttig at vi stiller spørsmål ved om forholdet mellom kontrollvirksomhet og informasjonsarbeid er riktig. Jeg mener det er riktig å bruke større ressurser på informasjonsarbeid framover.

Økt satsing på informasjonsarbeid betinger at det arbeides planmessig med dette: det må formes klare målsettinger for hva som vil oppnås, og hvilke tiltak som må iverksettes for å nå målene.

I tillegg til den offentlige veiledningstjenesten i landbruket, vil aktuelle målgrupper være brukerne, den private veiledningstjenesten, de økonomiske organisasjonene i landbruket og allmenheten.

Informasjon til brukerne bør foruten å informere om forurensningssituasjonen og landbrukets rolle i den, legge vekt på å bli en pådriver for å få gjennomført nye ting.

Aktuelle saker kan være:

- råd og hjelp til bekkelagsdanning
- stimulere til fellesløsninger, f.eks. felles kloakk-løsninger, fellesanlegg for husdyrgjødsel, samarbeid om bruk av husdyrgjødsel
- tiltak mot arealavrenning ved f.eks. å spre forskningsresultater fra andre land og fra GEFO.

- spre kunnskaper om metoder og driftsformer som biologiske er bedre enn de som vanligvis brukes i dag
- samordning av informasjonen innad i miljøvern-avdelingene, skaffe oss et mere helhetlig syn på landbruket f.eks. ved å se kulturlandskapskampanjen i forhold til arbeidet mot forurensninger

Mange flere saker er sikkert aktuelle, men det viktigste er at arbeidet skjer etter en plan - at vi bestemmer oss for hva vi mener det er riktig å satse på. Når det er bestemt kan vi så vurdere hvilke tiltak som er aktuelle (f.eks. innlegg i fagbladene, deltakelse på studieringer/markdager, lage stands på landbruksdager/-utstillinger, møter med/i faglagene, lage videoer o.a. for utleie, kurs på landbruks-skolene osv.osv.) og hvilke samarbeidspartnere som er aktuelle.

Har tidligere tatt opp at overvåking bør være miljøvern-avdelingenes ansvar.

Enkle bekkeundersøkelser vil trolig være et godt nok grunnlag for å prioritere hvor det haster mest med å sette iverk tiltak. Viktig framover vil være å lage et overvåkingsprogram som gjør det mulig på en pålitelig måte å måle effektene av de tiltak som blir iverksatt.

En oppgave vil være å skaffe seg oversikt over hvilke organer/institusjoner som driver ulike typer overvåkingsprogrammer i fylkene, og prøve samordne og tilpasse disse registreringene slik at disse kan framskaffe nødvendig informasjon.

4.3. INFORMASJONSFLYT MELLOM ETATENE.

Har foreslått at samarbeidet mellom landbruks- og miljøvernetatene skjer på grunnlag av klar ansvarsfordeling. Viktig for å få et slikt system til å fungere er at nødvendig informasjon utveksles. Dette vil i stor grad skje gjennom at begge etater sitter i styringsgruppen som skal samordne arbeidet i fylket, men dette er ikke tilstrekkelig.

Miljøvernavdelinga bør bearbeide og oversende til fylkeslandbrukskontoret overvåkingsresultatene fra fylket. Det beste vil være å utarbeide årlige rapporter, da disse også kan distribueres til andre etater o.l. som kan ha interesse/nytte av slike data.

Miljøvernavdelinga bør også i den utstrekning de har data, oversende disse til de kommunevise aksjonskomiteene som grunnlagsmateriale for prioritering av innsatsen i kommunene. I denne sammenheng bør det også sies noe om hvilke kriterier miljøvernavdelinga mener bør legges til grunn for prioriteringen i kommunene.

Landbrukskontorene bør oversende de lokale handlingsplanene både til fylkeslandbrukskontoret og miljøvernavdelinga.

Tiltaksplanen for hvert enkelt bruk blir oversendt fylkeslandbrukskontoret sammen med søknad om tilskott og lån. Har tidligere nevnt at noen tiltaksplaner bør diskuteres i styringsgruppa på fylkesnivå, for å komme fram

til mest mulig ens målsetting for disse planene, men at disse planene normalt ikke oversendes miljøvernavdelinga.

Miljøvernavdelinga må få beskjed om hvilke tiltak som er planlagt på de enkelte bruk, og tidsfristen for gjennomføringa av dem. Dette som grunnlag for å gjennomføre kontroll av foretatte tiltak. På kontrollen bør, foruten miljøvernavdelinga og brukeren, den som har utarbeidet tiltaksplanen delta. Kontroll av anlegg det ikke er registrert feil eller mangler med er omtalt tidligere.

Etter kontrollen må bruker få skriftlig melding om at de tiltak som er gjennomført tilfredsstiller de krav forurensningsmyndighetene stiller. Gjenpart sendes landbrukskontoret i den aktuelle kommune. På samme måte må mangler/feil skriftlig påtales med angivelse av frist for utbedringer, og med illegging av forurensningsgebyr om fristen ikke overholdes. Gjenpart sendes landbrukskontoret.

Miljøvernavdelinga bør utarbeide rapport om kontrollvirksomheten hvert år som oversendes fylkeslandbrukskontoret og landbrukskontorene. Rapportene må i tillegg til å oppsumere etterkontrollene også oppsumere resultater av stikkprøvekontroller og kontroller foretatt på grunnlag av klager. Disse rapportene blir viktig bakgrunnsmateriale når arbeidet med forskriften om tekniske miljøtiltak skal sluttevalueres.

Har bare tatt opp den formaliserte informasjonsflyten mellom etatene, i tillegg til dette er det selvsagt nødvendig å etablere kontakt på saksbehandlerplan for å diskutere arbeidet underveis og for å ta opp enkeltsaker. Forholdene i de enkelte fylkene, med ulik fysisk plassering o.l., gjør det vanskelig å si noe om hvordan denne kontakten best skal være, men jeg tror det er viktig at miljøvernavdelingene framover blir flinkere til å etablere direkte kontakt til de enkelte landbrukskontorene, da det er der mye av aktiviteten vil skje framover.

4.4. EVALUERING UNDERVEIS.

Har nevnt at styringsgruppen på fylkesplan bør ta opp ting til diskusjon underveis, og på grunnlag av det foreta justeringer av opplegget om det viser seg nødvendig.

Jeg mener det er sentralmyndighetenes ansvar å fortløpende evaluere og samordne aktivitetene underveis, og å koordinere bruken av ressursene.

Det betyr at SFT og Landbruksdepartementet må holde seg godt orientert om det som skjer i fylkene, oppsummere positive og negative erfaringer og raskt sende oppsummeringene tilbake til fylkene. På den måten kan flest mulig nytte seg av positive erfaringer fra andre, samtidig som samme type feil ikke behøver å bli gjort av alle.

Etter at arbeidet er kommet godt igang og det er høstet endel erfaringer fra arbeidet, bør fylkeslandbrukskontorene og miljøvernavdelingene innkalles til en felles samling etter mønster fra algekonferansen i Stavanger høsten-88.

Hittil utkommet i samme serie:

- Nr. 1 - 1983: Tiltak for å redusere antall kollisjoner mellom elg og tog i kommunene Grong og Snåsa.
- Nr. 1 - 1984: Kontroll med landbruksavrenning. Resultat 1983.
- Nr. 2 - 1984: Viltområdekartlegging. Erfaring fra Nord-Trøndelag.
- Nr. 3 - 1984: Skjøtselsplan for Bergsåsen naturreservat og plantelivsfredningsområde i Snåsa (under utarb.).
- Nr. 4 - 1984: Skjøtselsplan for edellauvskogreservater i Nord-Trøndelag, med spesiell vekt på Byahalla i Steinkjer.
- Nr. 1 - 1985: Forsøksfiske med kilenot i Leksdalsvatnet.
- Nr. 2 - 1985: Fisket i Leksdalsvatnet 1984. En spørreundersøkelse blant grunneiere og fiskekortkjøpere.
- Nr. 3 - 1985: Skogrydding som tiltak for å redusere antall kollisjoner mellom elg og tog. En beskrivelse av iverksettelsen av tiltaket i Grong og Snåsa i 1984.
- Nr. 4 - 1985: Jegerobservasjoner i elgforvaltningen. Erfaringer med bruk av «Sett elg» i Nord-Trøndelag.
- Nr. 5 - 1985: Rapport fra studietur til Spania. Dagene 21.—28. april 1985.
- Nr. 6 - 1985: Fisket i Snåsavatnet 1984. En spørreundersøkelse blant grunneiere og fiskekortkjøpere.
- Nr. 7 - 1985: Jegerprøven som valgfag i ungdomsskolen. Erfaringer fra et prøveprosjekt i Nord-Trøndelag skoleåret 1984—1985.
- Nr. 8 - 1985: Tungmetaller i fisk i Indre Namdalen.
- Nr. 1 - 1986: Erfaringer fra drift av minirensaneanlegg «Klargester Biodisc B2».
- Nr. 2 - 1986: Fisk og forurensing i sidebekkene til Verdalselva.
- Nr. 3 - 1986: Fisket i Snåsavatnet 1985.
- Nr. 4 - 1986: Teinefiske etter røye. En spørreundersøkelse blant brukere av nettingteiner.
- Nr. 5 - 1986: Canadagås i Nord-Trøndelag.
- Nr. 6 - 1986: Forra-området i kommunene Levanger, Stjørdal, Verdal og Meråker. Forslag til vern.
- Nr. 7 - 1986: Lakselver og lakseforvaltning i Spania. Rapport fra studietur til regionen Asturias, 22.—28. mai 1986.
- Nr. 8 - 1986: Fiskeundersøkelser i Bognavassdraget.
- Nr. 9 - 1986: Bever i Nord-Trøndelag.
- Nr. 1 - 1987: Fiskeundersøkelser i Oppløyvassdraget.
- Nr. 2 - 1987: Radioaktivitet i ferskvannsfisk i Nord-Trøndelag i 1986.
- Nr. 3 - 1987: Aurens gytebekker i Snåsavatnet.
- Nr. 4 - 1987: Vannkvalitetsvurdering av innsjøer i Nord-Trøndelag 1986.
- Nr. 5 - 1987: En forurensingsundersøkelse av Levangerelva 1985. Sluttrapport.
- Nr. 6 - 1987: Fisk og forurensing i sideelver til Namsen. Overhalla 1986.
- Nr. 7 - 1987: Rovvilt i Nord-Trøndelag. Bjørn 1986.
- Nr. 8 - 1987: Fiskeforvaltning i Sverige. Rapport fra en studietur til Jämtland og Norrland.
- Nr. 9 - 1987: Fiskeundersøkelser i Høplavassdraget 1986. Rapport fra prøvefisket i Movatn, Hoklingen og Hammervatnet.
- Nr.10 - 1987: Avfallsforbrenning i Europa. Rapport fra studietur.
- Nr.11 - 1987: Vassdragsdata Nord-Trøndelag.
- Nr.12 - 1987: Batteriinnsamling i Midt-Norge.
- Nr. 1 - 1988: Fisk og forurensing i elver og bekker i Levanger.
- Nr. 2 - 1988: Fisk og forurensing i sideelver til Namsen, Høylandet 1987.
- Nr. 3 - 1988: Fisk og forurensing i Høplavassdraget, Levanger.
- Nr. 4 - 1988: Rovvilt i Nord-Trøndelag. Bjørn, jerv og ulv 1987.
- Nr. 5 - 1988: Fisket i Snåsavatnet i perioden 1983—1987.
- Nr. 6 - 1988: Oppdrett av fisk og skalldyr. Vegledning i behandling av konsesjonssøknader.
- Nr. 7 - 1988: Fisk og forurensing i elver i Stjørdal kommune.
- Nr. 8 - 1988: Vassdragsrapport Lindseta.
- Nr. 9 - 1988: Lokal innsamling av spesialavfall. En presentasjon av en innsamlingsmodell.
- Nr.10-1988. Forvaltningen av verneområdene på Tautra, Frosta kommune.